

Samenvatting

De varkenssector heeft met succes het gebruik van antibiotica verminderd (bijna 60% t.o.v. 2009) en het gebruik van humaan kwetsbare middelen uitgebannen. Belangrijke pijlers voor dit succes zijn draagvlak voor het beleid, het werken met doelvoorschriften en samenwerking in de gehele keten. De sector wil ambitieus verder met als doel resistentie tot een minimum te beperken, zonder gezondheid en welzijn van de dieren te kort te doen. Hiervoor zijn aanvullende maatregelen nodig met stimulansen en dient op onderdelen de UDD-regeling aangepast te worden. Een sectorspecifieke invulling is nodig. Centraal staat een zorgvuldige en restrictieve toepassing van antibiotica onder de regie van de dierenarts.

De varkenshouderij streeft naar een hogere diergezondheid. Dit is één van de vier hoofdthema's van het "Recept voor Duurzaam Varkensvlees". Gezondheid wordt de norm; ziekte de uitzondering. Daartoe wil de sector de volgende stappen nemen:

1. Intensivering van de Pilot Gezonde Bedrijven, gericht op het structureel verbeteren van de varkensgezondheid op bedrijven, op basis van samenwerking tussen alle betrokken ketenpartners. Via maatregelen op bedrijfsniveau en in de omgeving (regio) wordt de ziektedruk op bedrijven en omgeving verlaagd. Dit zal leiden tot een verdere vermindering van het antibioticagebruik, antibioticumresistentie en risico's voor de volksgezondheid (zoönosen, voedselveiligheid, resistentie) door een integrale aanpak van diergezondheid. Bovendien versterkt dit de concurrentiepositie van de sector.
2. Beloning van bedrijven met een laag antibioticagebruik.
3. Herhaling nulmeting antibioticumresistentie en actieve monitoring resistentie veterinaire kiemen.
4. Invoering en verfijning Online Monitor ter vastlegging van diagnoses op varkensbedrijven.
5. Een generiek beleid m.b.t. inzet 2^e keusmiddelen zonder specifieke uitzonderingen.
6. Onderzoek naar kritische succesfactoren van groene bedrijven versus overige bedrijven.
7. Aanscherping eisen voor reiniging en ontsmetting van transportmiddelen.
8. Onderzoek naar voeding, darmgezondheid en immuniteit, gericht op verhoging van de weerstand van de dieren en versterkte aandacht voor voer(kwaliteit) bij veelgebruikers.
9. Intensieve begeleiding van veelgebruikers (bedrijven in het rood) en uitsluiting van onwelwillende veelgebruikers uit de kwaliteitssystemen.
10. Invoering van een stimuleringsregeling diergezondheid.

Om bovenstaande tot een succes te maken, vraagt de sector het volgende van EZ/VWS:

1. Het laten vervallen van de meest problematische knelpunten uit de UDD-regeling; proces reeds in gang gezet.
2. Evenals de Raad voor Dieraangelegenheden (RDA) wenst de sector een helder handhavingskader (met extra inzet op illegaal gebruik) en doelgroepgerichte communicatie.
3. Financiële ondersteuning voor onderzoeksprojecten waarvan start op korte termijn noodzakelijk is (kritische succesfactoren; pilot rode bedrijven).
4. Periodiek regulier overleg voor implementatie van voorgaande en monitoring van de voortgang.
5. Een consistent beleid, waarbij het beleid voor een aantal jaren duidelijk is.

Wensen varkenssector met betrekking tot het antibioticabeleid

Inleiding

De varkenssector heeft de afgelopen jaren met succes het gebruik van antibiotica weten te verminderen. Sinds 2009 is het gebruik met bijna 60% afgenomen. Het gebruik van humaan kritische middelen is uitgebannen. Het succes van de inspanningen berust met name op het feit dat er gekozen is voor een stelsel van doelvoorschriften i.p.v. middelvoorschriften, waardoor maatwerk per bedrijf mogelijk is. Ondernemers kunnen zelf bepalen welke (management)maatregelen op hun bedrijf het beste passen. Daardoor hebben deze maatregelen draagvlak, met name ook omdat deze zijn opgesteld door de sector zelf, op basis van goede samenwerking in de hele keten. Basis vormen de kwaliteitssystemen in de sector.

De varkenssector wenst een ambitieus en realistisch beleid te voeren om het gebruik verder terug te dringen, zonder de gezondheid en het welzijn van de varkens te kort te doen. De sector heeft haar ambities voor 2020 verwoord in het "Recept voor Duurzaam Varkensvlees": dieren zullen alleen nog met antibiotica behandeld worden als dit uit veterinair oogpunt noodzakelijk is. Een werkwijze die ook in de humane gezondheidszorg wordt gehanteerd.

Om deze ambitie waar te maken zijn aanvullende maatregelen nodig. Enerzijds zijn er stimulansen nodig om verdere winst in reductie te kunnen bereiken en anderzijds dienen waar mogelijk huidige knelpunten te worden opgelost, ter behoud van draagvlak. Hoewel de varkenssector in hoofdlijnen achter het ingezette UDD-beleid voor antibiotica staat, worden er in de praktijk knelpunten ervaren die een verdere reductie van het gebruik frustreren. De praktische uitvoerbaarheid moet worden verbeterd, er is behoefte aan een helder handboekskader, gerichte communicatie en bedrijven die telkenmale aantonen met een laag antibiotica gebruik toe te kunnen, dienen beloond te worden. Hierdoor wordt het aantrekkelijker voor bedrijven die nog niet zo ver zijn, aanvullende maatregelen te nemen en wordt invulling gegeven aan de wens van de SDA om ook oranje bedrijven te stimuleren verdere maatregelen te nemen. Centraal staat een zorgvuldige en restrictieve toepassing van antibiotica onder de regie van de dierenarts.

Voorstellen varkenssector

Verlaging van antibiotica is geen doel op zich. De varkenshouderij streeft naar een hogere diergezondheid op de bedrijven en vermindering van de resistentie tegen antibiotica. Als gevolg daarvan zal automatisch het gebruik van antibiotica afnemen. De RDA constateert dat er onder varkenshouders meer kennis, bewustzijn en aandacht gekomen is voor preventie. Voor de dieren betekent dat een betere gezondheid en een grotere vitaliteit. Beiden komen het welzijn ten goede. Ook is onder varkenshouders een grotere bewustzijn gegroeid t.a.v. de eigen gezondheid en de risico's daarvoor, aldus de RDA. Het is belangrijk dat het beleid niet enkel gericht wordt op vermindering van antibioticagebruik. Er is maatwerk per sector nodig, gericht op vermindering van resistentie. Veehouderijsectoren zijn onderling te verschillend qua structuur en dynamiek, zodat een generiek beleid over alle sectoren geen verder resultaat op zal leveren. Immers, in tegenstelling tot andere sectoren bestaat een varkensbedrijf vrijwel altijd uit een continu systeem, waarbij er dus altijd dieren op het bedrijf aanwezig zijn en er geen moment is waarop, zonder dieren, het hele bedrijf kan worden gereinigd en ontsmet. Hierdoor zijn ziektekiemen moeilijk van het bedrijf te

eradicieren en is het beleid erop gericht deze veroorzakers van bepaalde ziektes zo goed mogelijk te controleren.

De sector wil de komende jaren de volgende maatregelen doorvoeren:

1. *Intensivering van de pilot 'Gezonde Bedrijven'*

Een structureel hogere varkensgezondheid leidt automatisch tot een lager antibioticagebruik. Momenteel loopt er een pilotproject in Noord-Nederland gericht op het structureel verbeteren van de varkensgezondheid op bedrijven, op basis van samenwerking tussen alle betrokken ketenpartners. Via maatregelen op bedrijfsniveau en in de omgeving (regio) wordt de ziektedruk op bedrijven en in de omgeving verlaagd. Dit zal leiden tot een verdere vermindering van het antibioticagebruik, de antibioticumresistentie en de risico's voor de volksgezondheid (zoönosen, voedselveiligheid, resistentie) door een integrale aanpak van diergezondheid. Bovendien versterkt dit de concurrentiepositie van de sector.

Periodiek worden bedrijven gemonitord en begeleid door een coach. De effecten van de aanpak op antibioticagebruik en technische en economische kengetallen worden gevolgd. In dit kader wordt gewerkt aan de ontwikkeling van een diergezondheidskengetal op basis waarvan vergelijking tussen bedrijven mogelijk wordt (voortbordurend op het succes van de benchmark m.b.t. dierdagdoseringen). Ook wordt er inmiddels gewerkt met een diergezondheidssladder. Bedrijven die structureel goed scoren, komen op een hogere trede, waardoor effecten van hun inspanningen ook zichtbaar gemaakt worden en mogelijk meerwaarde opleveren bij de afzet van de dieren. In het kader van het Topsectorenbeleid is een meerjarig onderzoeksprogramma "Gezonde Varkens" geschreven. Succesvolle maatregelen zullen uitgerold worden naar heel Nederland. Vragen vanuit de pilot worden teruggekoppeld naar het onderzoek. Een beschrijving op hoofdlijnen van de pilot is weergegeven in bijlage 1.

De pilot draait nu 3 jaar. De begeleiding en coaching van de deelnemende bedrijven heeft geleid tot bewustwording dat via management op bedrijven successen te halen zijn m.b.t. een lagere infectiedruk van kiemen. Ook zijn meer bedrijven aantoonbaar in staat gebleken meerdere periodes achtereen PRRS-vrije dieren af te leveren. Dit is zichtbaar gemaakt in de bedrijfsgezondheidssladder. Intensivering kan plaatsvinden vanaf het moment dat de sector in de gelegenheid is collectieve middelen te innen.

2. *Belonen van bedrijven met een laag antibioticagebruik*

Binnen het huidige antibioticabeleid worden bedrijven ingedeeld naar gebruik: streef-, signalerings- en actiegebied (respectievelijk groen, oranje en rood). Alleen bedrijven in het rode gebied zijn verplicht actie te ondernemen, onder andere via een aangescherpt bedrijfsgezondheidsplan. Een aanzienlijk deel van de varkensbedrijven bevindt zich structureel in het groene gebied. Zij bewijzen keer op keer dat ze het erg goed doen m.b.t. verantwoord gebruik van antibiotica. Ook een aanzienlijk deel van de bedrijven bevindt zich in het oranje gebied. De SDa en RDA roepen sectoren op om te bewerkstelligen dat meer oranje bedrijven groen worden. De sector wenst hier invulling aan te geven door structureel groene bedrijven (bijvoorbeeld 3 opeenvolgende groene periodes) te belonen, door hen op onderdelen vrij te stellen van verplichtingen. Zo lang deze bedrijven groen blijven, kan geprofiteerd worden van deze vrijstellingen, waarbij vervolgens één periode in het oranje of rood (bijvoorbeeld door een

bacteriële infectie) nog geen consequenties heeft voor genoemde vrijstelling. Op deze manier zal er vanzelf een stimulans voor oranje (en mogelijk ook rode) bedrijven ontstaan om ook structureel groen te worden.

De sector heeft deze vrijstelling nader met de overheid uitgewerkt, wat heeft geleid tot vrijstellingen met betrekking tot:

- de verplichte evaluatie van het antibioticumgebruik bij ieder regulier bedrijfsbezoek;
- het jaarlijks aanscherpen van de reductiedoelstelling voor antibioticumgebruik. Dit is in een aantal gevallen onwenselijk, omdat een nog lager gebruik kan leiden tot gezondheids- en welzijnsproblemen;
- het tweewekelijks bedrijfsbezoek in de hoogrisicoperiode.

Verder zal de sector onderzoeken of en zo ja, op welke wijze groene bedrijven binnen het nieuwe kwaliteitssysteem, een soort certificaat kunnen ontvangen.

In aanvulling hierop zal de sector zal de komende tijd de mogelijkheden verkennen om groene bedrijven, ook anders dan via de UDD-regeling, te belonen. Hierbij kan gedacht worden aan het bevorderen van de totstandkoming van incentives, zakelijke tegemoetkomingen en/of beloningen voor inspanningen van dierhouders om te voldoen aan welzijns- en gezondheidsnormen.

Als extra maatregel om het doorschuiven van bedrijven van het oranje naar het groene gebied te bevorderen, denkt de sector aan verplichte acties voor bedrijven die zich gedurende drie opeenvolgende periodes in het oranje gebied bevinden, bijvoorbeeld het opstellen van een aangescherpt bedrijfsgezondheidsplan.

3. *Herhaling nulmeting antibioticumresistentie en proactieve monitoring resistentie veterinaire kiemen.*

Het doel is om te komen tot een positief stimulerend beleid, gericht op verlagen van risico's op het selecteren van antibioticumresistentie. Dit is niet alleen van belang voor diergezondheid, maar ook voor volksgezondheid. Immers, het convenant uit 2008 was gericht op *verlagen van antibioticumresistentie*, waarbij een belangrijke drijfveer het risico voor de volksgezondheid was. Het beleid de laatste jaren is gericht geweest op het verminderen van antibioticagebruik. Nu is het tijd om te richten op *verfijning*, met duidelijke aandacht voor antibioticumresistentie. Uitgangspunt blijft dan ook een verantwoorde inzet van antibiotica op basis van het voorkomen van ziektes op het bedrijf onder regie van de dierenarts. Het is in dit kader van belang dat de dierenarts goede kennis heeft van het werkingsmechanisme van antibiotica, de eigenschappen van het antibioticum in het dier en van de antibioticumgevoeligheid van de bacteriën.

Antibioticumresistentie bij bacteriën wordt als volgt onderverdeeld:

- Specifieke antibioticumresistenties met een direct belang voor de volksgezondheid: ESBL's, MRSA, colistine resistentie en carbapenemasen. Het gaat hierbij om specifieke resistenties en niet specifieke bacteriën. De mate van voorkomen hiervan dient bekend te zijn in Nederland en de ons omringende (handels)landen.

Wat betreft het gebruik van colistine heeft de sector als standpunt dat colistine als tweedekeuze antibioticum voor de behandeling van E. coli- en Salmonella-infecties, met inachtneming van een aantal randvoorwaarden, beschikbaar moet blijven voor de Nederlandse varkenshouderij. Deze randvoorwaarden zijn:

1. Een landelijk representatieve monitoring van de colistinresistentie; deze monitoring zal onderdeel worden van het doorontwikkelen van de bestaande resistentie-monitoring.
  2. Monitoring van het gebruik van colistine, zoals de SDa ook nu al doet in haar jaarlijkse rapportages.
  3. Een kritische houding van dierenartsen bij de inzet van colistine.
- Antibioticumresistentie in commensalen (goedaardige (indicator)bacteriën, zoals bijvoorbeeld de normale darmbewoners). De MARAN-rapportage monitort resistentie gericht op ziekteverwekkers die van belang zijn voor humane gezondheid en op deze commensalen. Hierbij worden monsters van de slachtlijn verzameld, waarbij dus de bacteriën aanwezig in het maagdarmkanaal van gezonde dieren worden onderzocht.
  - Antibioticumresistentie in varkenspathogenen (ziekteverwekkers). Binnen de bestaande basismonitoring varkensgezondheidszorg worden gegevens m.b.t. antibioticumgevoeligheid van ziekteverwekkers verkregen. Deze is echter landelijk beperkt representatief, onder meer omdat ze gebaseerd zijn op informatie die passief verkregen wordt vanuit de sectiezaal van de GD.

De varkenssector heeft 5 jaar geleden een nulmeting uitgevoerd m.b.t. resistentie en wil deze in 2016 herhalen om het effect van het verlaagde antibioticagebruik in de sector op resistentie te kunnen bepalen. Naast reductie van het antibioticumgebruik is correct toepassen van antibiotica zeer van belang bij het beperken van resistentieontwikkeling. Varkensdierenartsen dienen een weloverwogen keuze voor een bepaald antibioticum te maken. Hiervoor is goed inzicht nodig in de resistentiepatronen van ziekteverwekkers en deze kunnen niet verkregen worden via de MARAN-rapportages, die gebaseerd zijn op metingen aan de slachtlijn bij gezonde varkens. Daarom is het belangrijk, analoog aan het advies van de SDa, een systematiek van proactieve monitoring te ontwikkelen waarmee dierenartsen beschikken over actuele, betrouwbare, landelijke gegevens over de gevoeligheden voor antibiotica van de meest voorkomende ziekteverwekkers bij varkens. Daartoe zal de bestaande monitoring doorontwikkeld worden via samenwerking met de dierenartspraktijken. Hierdoor ontstaat een actueel, up-to-date overzicht in antibioticaresistentie per kiem, tijdseenheid en regio. Deze informatie kan benut worden door de dierenartsen en door de formulariumcommissie. Naast het belang in deze praktische gevallen, kunnen de overzichten dienen als vroege signalering voor wat betreft verschuivingen in gevoeligheden. Ook kunnen specifieke resistenties, zoals MRSA, ESBL en colistine resistenties nauwkeurig in de gaten gehouden worden. De sector ondersteunt verder de wens van de SDa om het bestaande formularium te verruimen, om therapiekeuze, dosering en therapieduur nadrukkelijker op resistentieniveaus af te stemmen.

4. *Invoering Online Monitoring*

De varkenssector heeft per 1 juli 2015 de Online Monitoring varkensgezondheid ingevoerd. De huidige monitoring is met name gericht op het snel vinden van afwijkingen in varkensgezondheid in de Nederlandse varkenssector, zodat waar nodig snelle en gerichte actie kan worden ondernomen. Dit systeem is nu verrijkt met informatie van de dierenartsen van de verplichte 4 wekelijkse bedrijfsbezoeken op varkensbedrijven. Deelname is geborgd via de kwaliteitssystemen van de varkenshouder (IKB) en dierenarts (Geborgde Varkensdierenarts). In 2016 zal een evaluatie plaatsvinden. Gestelde diagnoses worden doorgegeven naar een landelijke

database. Hierdoor wordt een nog beter beeld gegenereerd van de algemene varkensgezondheid in Nederland. Door deze gegevens te koppelen aan het antibioticagebruik kan de sector aantoonbaar maken waarvoor antibiotica is ingezet en of dit verantwoord is gebeurd. Daarnaast wordt hierdoor ook inzicht gekregen in de vele bedrijven waar geen gezondheidsproblemen zijn. Bedrijven en dierenartsen krijgen bovendien, via terugkoppeling van de gegevens, inzicht in de gezondheidsproblemen die in de regio spelen.

5. *Een generiek beleid m.b.t. inzet 2^e keusmiddelen zonder specifieke uitzonderingen.*

De varkenssector streeft naar een verminderde inzet van tweedekesmiddelen, maar kan op dit moment niet zonder deze middelen, zonder dat de gezondheid en het welzijn van de dieren in gevaar komt. De dierenarts moet echter de vrijheid hebben om die middelen (eerste- en tweede keus) in te zetten die vanuit zijn/haar ervaring en expertise nodig zijn.

Naar aanleiding van de evaluatie van de huidige UDD-regeling is een intensief traject gestart waarbij de verschillende diersectoren en de overheid zijn gekomen tot een aantal aanpassingen van deze regeling. Binnen de nieuwe UDD-regeling zal het voor varkenshouders mogelijk zijn om voor maximaal drie bedrijfsspecifieke aandoeningen een beperkte voorraad tweedekesmiddelen op voorraad te hebben voor de behandeling van individuele dieren. Deze aandoeningen moeten benoemd zijn in het bedrijfsbehandelplan en nader onderbouwd in het bedrijfsgezondheidsplan. Voor bedrijven met dieren in de hoogrisicoperiode (biggen tot en met de leeftijd van acht weken) geldt een verhoogde, tweewekelijkse bezoekfrequentie door de dierenarts. Bedrijven in het groene gebied zijn hiervan vrijgesteld en hebben de reguliere vierwekelijkse bezoekfrequentie, evenals bedrijven zonder dieren in de hoogrisicoperiode. Indien deze bedrijven tweedekesmiddelen bij individuele dieren willen toepassen, volstaat een contactmoment met de dierenarts, waarbij de dierenarts beslist of de behandeling ingezet kan worden of dat een bedrijfsbezoek nodig is.

Verder hoeven tweedekesmiddelen niet meer verplicht binnen 14 dagen na voorschrijven van het bedrijf verwijderd te worden. Restanten kunnen gebruikt worden voor het afmaken van een reeds ingezette behandeling of het starten van een nieuwe behandeling. Daarnaast zal de overheid zich inzetten om een verantwoorde afvoer van diergeneesmiddelen, waarvan de houdbaarheidstermijn is overschreden, mogelijk te maken.

De sector zal tenslotte het gebruik van tweedekesmiddelen op bedrijfsniveau en voor de specifieke diercategorieën inzichtelijk maken via de periodieke benchmarkrapportages (naast de jaarlijkse SDA-rapportages op sectoraal niveau).

Enkele maatregelen (maximalisatie voorraad en aandoeningen en het contactmoment) zullen na een jaar worden geëvalueerd op werkbaarheid.

De genoemde aanpassingen van de UDD-regeling zullen leiden tot een meer verantwoorde en zorgvuldige inzet van antibiotica in het algemeen en tweedekesmiddelen in het bijzonder. Bovendien wordt het welzijn van de dieren beter gewaarborgd doordat de nieuwe regeling een snelle start van een adequate therapie mogelijk maakt.

6. *Onderzoek naar kritische succesfactoren*

Om een stimulerend beleid mogelijk te maken, waarbij bedrijven in het groen beloond worden, is het nodig om de kenmerken van groene bedrijven te kennen, de zogenaamde kritische succesfactoren. De sector zal daarom een onderzoek uitvoeren, mede op basis van adviezen van RDA en SDA, waarbij bedrijven die zich structureel in het streefgebied bevinden vergeleken

worden met andere bedrijven. Met dit inzicht is het vervolgens ook mogelijk te bepalen of en zo ja, welke aanvullende maatregelen mogelijk/nodig zijn voor bedrijven in het oranje gebied. Zo lang het inzicht er nog niet of onvoldoende is, zullen geen aparte maatregelen doorgevoerd worden voor oranje bedrijven (met uitzondering van de maatregel genoemd bij punt 2). Door groene bedrijven te belonen, zullen oranje bedrijven naar verwachting ook verdere maatregelen nemen om het antibioticagebruik te reduceren.

7. *Reiniging en ontsmetting van transportmiddelen*

Vanuit de primaire sector, de slachterij- en transportsector zal gezamenlijk gewerkt worden aan betere R&O van transportmiddelen, zowel voor binnenlands transport als voor transportauto's vanuit het buitenland, ter voorkoming van insleep en verspreiding van ziektekiemen. De eisen m.b.t. R&O binnen het kwaliteitssysteem zullen worden aangescherpt en er zal ingezet worden op gescheiden transportmiddelen voor biggen en vleesvarkens. In het verleden is bij verschillende uitbraken van besmettelijke dierziekten (ook recent bij PED) aangetoond dat vuil transport een belangrijke factor was in de verspreiding.

8. *Veevoer*

De kwaliteit van veevoer en drinkwater kan grote invloed hebben op de gezondheid van de dieren. Via het Topsectorenonderdeel "Feed4Foodure" wordt onderzoek gefinancierd in de onderzoekslijn "Voeding, darmgezondheid en immuniteit", gericht op het verminderen van het antibioticagebruik door de weerstand en de algemene gezondheid van varkens te verhogen. De focus ligt op het ontwikkelen van innovatieve meettechnieken en het toepassen van nieuwe gezondheid bevorderende producten. Daarnaast zal er extra aandacht zijn voor de driehoek varkenshouder, dierenarts en veevoervoerlichter, wat moet leiden tot een consequente aanpak en implementatie plus evaluatie van inzet van het juiste voer en de juiste voertoepassing (zie ook punt 9).

9. *Aanpak rode bedrijven*

Ondanks bovenstaand stimulerend beleid, gebaseerd op vermindering van risico's op resistentie, blijft het nodig om veelgebruikers te begeleiden om tot een lager antibioticumgebruik te komen. Hier zal maximaal op ingezet worden. Daartoe zal de sector, mede op advies van de SDA, een onderzoek uitvoeren naar kennis, houding en gedrag van structureel veelgebruikers. Dit onderzoek moet inzicht geven in belemmerende factoren voor deze houders. In deze pilot zullen vijf structureel veelgebruikers gedurende een jaar intensief begeleid worden door de bedrijfseigen dierenarts, de veevoervoerlichter en een onafhankelijk procesbegeleider. Hierbij wordt ook aandacht besteed aan de communicatie binnen de driehoek varkenshouder-dierenarts-veevoervoerlichter. De uitkomsten van de pilot zullen bepalend zijn voor het begeleidingstraject en voor de verplichtingen die aan bedrijven in het rood worden opgelegd. Bedrijven die structureel in het rood zitten, dienen in de derde achtereenvolgende 'rode' periode verplicht, op eigen kosten, een onafhankelijk expertteam in te schakelen. Bedrijven die na 3 periodes in het rood nog steeds als veelgebruiker geregistreerd staan en waar door het expertteam wordt aangegeven dat de varkenshouder de aanwijzingen niet serieus opvolgt, worden uitgesloten van deelname aan het kwaliteitssysteem. De aanpak staat verder open voor veelgebruikers die uit eigen beweging en kosten willen deelnemen en de aanpak als stimulans gebruiken om in het gewenste gebied te komen.

Ook voor dierenartsen die structureel veel antibiotica voorschrijven en zich hierdoor in het rode gebied bevinden (veterinaire benchmarkindicator), gelden verplichte acties. Deze zijn opgenomen in het kwaliteitssysteem van de dierenartsen, de Stichting Geborgde Dierenarts.

10. Stimuleringsmaatregelen

De sector zal voorstellen ontwikkelen om via stimuleringsmaatregelen implementatie van succesvolle interventiestrategieën (uit bijvoorbeeld de Pilot Gezonde Bedrijven) te bevorderen, in de vorm van investeringssubsidies. De sector wenst deze voorstellen samen met de overheid nader uit te werken. Gedacht kan worden aan een soort stimuleringsregeling diergezondheid. Verder zal de sector actief 'best practices' onder de aandacht van collega-varkenshouders brengen.

Vragen aan de overheid

De varkenssector is er van overtuigd dat met bovenstaande stappen de komende jaren een verdere reductie van het antibioticagebruik en de antibioticaresistentie gerealiseerd zal worden. Belangrijkste pijlers zijn het op hoger niveau brengen van de diergezondheid op de bedrijven, het belonen van bedrijven die het structureel goed doen en inzicht in de antibioticumresistentie op sectorniveau door de bestaande monitoring van de varkensgezondheid uit te breiden met resistentiegegevens voor veterinaire pathogenen. Om dit te realiseren vraagt de sector het volgende van de overheid:

1. *Een helder handhavingskader en doelgroepgerichte communicatie*

Er is onvoldoende duidelijkheid over de uitleg van de huidige UDD-regeling en onvoldoende transparantie in de wijze waarop onderdelen worden geïnterpreteerd bij controle op naleving ervan door de overheid. Dit is een belangrijke constatering die ook de RDA maakt. Een helder handhavingskader voor de nieuwe UDD-regeling is essentieel. Daarnaast is een verscherpte inzet op illegaal gebruik van antibiotica van belang en controle op bedrijven die buiten de kwaliteitssystemen opereren (zgn. freeriders). De ABRES Varken werkgroep is bereid mee te denken in het optimaliseren van het handhavingskader.

Daarnaast heeft de varkenssector gevraagd om een structureel overleg met de NVWA, waarbij de onderwerpen diergezondheid, dierwelzijn en diergeneesmiddelen besproken zullen worden. De NVWA heeft positief op dit voorstel gereageerd. De varkenssector hoopt met een dergelijk overleg de onderlinge communicatie te bevorderen en aldus bij te dragen aan meer duidelijkheid omtrent de controle op en handhaving van de UDD-regeling.

2. *Financiële ondersteuning van onderzoeksprojecten die op korte termijn gestart moeten worden om de plannen te kunnen laten slagen*

Dit betreft onderzoek om inzicht te krijgen in kennis, houding en gedrag van veelgebruikers (pilot rode bedrijven) en succesfactoren voor bedrijven die structureel verantwoord antibiotica inzetten (kritische succesfactoren).

3. *Regulier overleg om gezamenlijk bovenstaande nader in te vullen en de voortgang te monitoren.*

4. *Consistent beleid*

Belangrijk voor het draagvlak is duidelijkheid m.b.t. hetgeen aan de sector wordt gevraagd. Dit betekent een consistent beleid, zonder steeds tussentijdse wijzigingen.

Bijlage 1: Pilot Gezonde Bedrijven

De ambitie om de gezondheid van de varkens in Nederland op een nog hoger peil te brengen, is een belangrijk onderdeel van het 'Recept voor Duurzaam Varkensvlees'. Om deze ambities te kunnen realiseren is nader onderzoek en innovatie nodig en is het belangrijk perspectiefvolle interventies onder praktijkomstandigheden te testen. Er is echter ook al een scala aan onderzoeksresultaten bekend, die niet of nog te weinig in de praktijk worden toegepast en die dus op praktijkniveau hun meerwaarde nog niet hebben bewezen. Om die reden is er in Noord-Nederland een praktijkpilot gestart, waarbij 70 deelnemende varkensbedrijven worden gecoacht en waarbij de voortgang wordt gemonitord. Op basis van samenwerking tussen deze bedrijven en tussen de bedrijven en de overige schakels in de varkenshouderij wordt de gezondheid van de varkensbedrijven in deze regio op een hoger peil gebracht. Succesvolle interventies vanuit deze pilot worden vervolgens uitgerold naar de gehele varkenssector. Vanuit de pilot komen knelpunten naar voren, waarvoor op basis van nader onderzoek weer antwoorden gevonden moeten worden om deze knelpunten op te kunnen lossen.

Bij deze aanpak staat het management van de varkenshouder centraal. De varkenshouder en zijn personeel zullen gezamenlijk met hun adviseurs invulling moeten geven aan interventie maatregelen die in de praktijk getoetst zijn en bewezen hun bijdrage kunnen leveren aan de te bereiken doelen. Daarnaast zullen diezelfde ondernemers in gezamenlijkheid en in afstemming met de andere schakels in de varkensvleesketen bewezen succesvolle maatregelen doorvoeren, die buiten de reikwijdte van de individuele ondernemer alleen liggen. Doel hiervan is een omgeving te creëren waarbij zowel de nadelige invloeden van de omgeving op de diergezondheidsstatus van de individuele bedrijven worden verminderd als de nadelige invloeden van het individuele bedrijf op zijn omgeving beheersbaar worden gemaakt. Inzicht in belemmerende factoren (houding en gedrag) om bestaande kennis en nieuwe kennis toe te passen, is daarbij essentieel. Via maatregelen op bedrijfsniveau en in de omgeving (regio) wordt de ziektedruk op bedrijven en in de omgeving verlaagd. Dit zal leiden tot een verdere vermindering van het antibioticagebruik, antibioticumresistentie en risico's voor de volksgezondheid (zoönosen, voedselveiligheid, resistentie) door een integrale aanpak van diergezondheid. Bovendien versterkt dit de concurrentiepositie van de sector. Gezondheid is het ultieme doel: gezond is de norm, ziekte de uitzondering.

De volgende punten maken direct of indirect onderdeel uit van de pilot:

- Individuele coaching en begeleiding van de deelnemende bedrijven.
- Monitoring van de voortgang, onder andere op basis van bloedonderzoek. Als parameter is gekozen voor PRRS-monitoring. Bekend is namelijk dat verlaging van de prevalentie van PRRS ook gepaard gaat met verlaging van prevalentie van andere kiemen. Bovendien is PRRS een belangrijke veroorzaker van secundaire infecties, waartegen antibiotica worden ingezet.
- Opstellen van een communicatieplan en inrichting van een communicatieplatform, als basis voor uitrol van succesvolle interventies naar de gehele Nederlandse varkenssector.
- Onderhouden van kennis om de nieuwste inzichten (ook van onderzoek elders in de wereld) toe te kunnen passen in de pilot.
- Onderzoek naar het effect van de aanpak op (technische en) economische kengetallen.
- Onderzoek naar het effect van de aanpak op (vermindering van) het antibioticagebruik.
- Onderzoek om inzicht te krijgen in de circulatie van kiemen in het gebied waar ze vandaan komen op basis van sequentieanalyses.

- Het meten van effecten van transportmaatregelen, onder andere op basis van verhitte en ventilatie van transportmiddelen.
- Het nagaan of de biggen die in het gebied zijn geboren met een hogere gezondheidsstatus ook in de volgende schakels (ook buiten de regio) dezelfde status behouden en zo niet, waar dan besmetting plaatsvindt.
- Het modelleren van infecties, om de invloed van maatregelen op de verspreiding van infecties te onderzoeken.
- Het bijscholen van erfbetreders.

Gerelateerd aan de pilot zijn nog de volgende activiteiten gepland:

- Ontwikkeling van nieuw(e) kengetal(len) diergezondheid, mede gebaseerd op het succes van het kengetal dierdagdoseringen voor inzichtelijk maken van het antibioticagebruik.
- Het ontwikkelen van een bedrijfsgezondheidsladder, te starten voor PRRS en later uit te breiden op basis van de nieuwe diergezondheidskengetallen.
- Ontwikkeling van een breed bedrijfsgezondheidsplan, breder dan alleen maatregelen gericht op het verlagen van het antibioticumgebruik met daarbij ontwikkeling SOP's (Standard Operating Procedures) voor basismanagement en voor specifieke aanvullende maatregelen.
- Ontwikkeling van een zelflerende tool met zowel kennisinhoudelijke (ziektkundig en zoötechnisch) als organisatorische aspecten. Veehouders en hun personeel worden met de tool in staat gesteld hun kennisniveau te toetsen, de voortgang in kennis te monitoren en zich te benchmarken ten opzichte van elkaar.
- Gezonde start voor een gezond leven (bigvitaliteit; immuniteit, o.a. op basis van biestmanagement).
- In beeld brengen van bedrijfs- en omgevingskenmerken die mede bepalend zijn voor de diergezondheidsstrategie die een bedrijf moet hanteren (online monitoring).

De pilot is laagdrempelig gestart met monitoring van de bedrijven alsmede coaching en begeleiding ervan. Deelnemers zijn enthousiast en zijn toe aan verdere verdieping door samenwerking onderling en samenwerking met andere ketenpartners. Deze verdieping is voor 2016 voorzien met een doorlooptijd tot 2020.

Bijlage 2: Voorgesteld tijdpad implementatie (in gezamenlijkheid verder uit te werken)

Onderstaand wordt een tijdpad voorgesteld, die in gezamenlijkheid met EZ/VWS nader uitgewerkt moet worden. De genoemde termijnen sluiten aan bij het Recept voor Duurzaam Varkensvlees en zijn daar nader gedefinieerd.

Pilot Gezonde Bedrijven

- **Korte termijn**
Uitvoeren van de analyse en start met varkenshouders in de 'Pilot Gezonde Bedrijven' om een mentaliteitsverandering te realiseren. De 70 varkenshouders in de Pilot Gezonde Bedrijven worden in staat gesteld zelf regie te voeren en samen met de adviseurs in een driehoek als team te werken aan de diergezondheidsuitdagingen.
- **Middellange termijn**
Uitbreiding naar delen buiten de 'Pilot Gezonde Bedrijven' in Noord Nederland
- **Lange termijn**
Werkwijze algemeen geïntroduceerd

Belonen bedrijven met verantwoord AB-gebruik

- **Korte termijn**
Uitwerking wetgeving
Uitvoering project succesfactoren groene bedrijven
Uitwerking vrijstellingen
- **Middellange termijn**
Geïmplementeerd in wetgeving

Beleid op basis van antibiotica resistentie

- **Korte termijn**
Uitvoering 1-meting (herhaling 0-meting) om effect inspanningen op resistentie te meten.
Pilot uitbreiding monitoring met resistentiegegevens i.s.m. dierenartspraktijken (naar voorbeeld pluimveesector)
Verruiming formularium
- **Middellange termijn**
Invoering systematiek monitoring resistentiegegevens
Invoering nieuw formularium

Invoering Online Monitoring

- **Korte termijn**
Online Monitoring per 1 juli ingevoerd. Half jaar tot jaar verzameling gegevens en opzetten structuur voor terugkoppeling gegevens en evaluatie.
Opname in sanctioneringsreglement kwaliteitssystemen bij onvoldoende naleving
- **Middellange termijn**
Verfijning systematiek

Generiek beleid 2^e keusmiddelen

- **Korte termijn**
Invulling randvoorwaarden voor gebruik 2^e keusmiddelen onder regie dierenarts.
Vervallen huidige UDD-voorschriften m.b.t. uitzonderingsbepalingen
Opzet systematiek benchmark 2^e keusmiddelen in overleg met SDA
- **Middellange termijn**
Implementatie

Aanscherping normen groen, oranje, rood

- **Korte termijn**
Vaststelling normen door SDa
- **Middellange termijn**
Implementatie

Reiniging en ontsmetting van transportmiddelen

- **Korte termijn**
Overleg tussen primaire sector, slachterij- en transportsector
- **Middellange termijn**
Implementatie overeengekomen voorstellen

Veevoer

- **Korte termijn**
Uitvoering project begeleiding veelgebruikers (rode bedrijven), waarbij ook veevoerindustrie rol krijgt (driehoek varkenshouder, dierenarts, voervoerlichter)
- **Middellange termijn**
Uitvoering onderzoek Topsectoren
Implementatie en evaluatie van het juiste voer en de juiste voertoepassing maakt vast onderdeel uit van de analyse van het expertteam die ingezet wordt om veelgebruikers te begeleiden.
- **Lange termijn.**
Resultaten algemeen geïntroduceerd

Uitsluiting onwelwillende varkenshouders na 3 periodes in rood

- **Korte termijn**
Uitvoering project begeleiding veelgebruikers (rode bedrijven). Uitkomsten van de pilot zullen bepalend zijn voor de verplichtingen die aan bedrijven in rood worden opgelegd.
Bepaling verplichtingen rode bedrijven
Samenstelling expertteam
- **Middellange termijn**
Implementatie en verfijning

Stimuleringsmaatregelen

- **Korte termijn**
Bepaling inhoud stimuleringsregeling
- **Middellange termijn**
Implementatie en uitvoering stimuleringsregeling
- **Lange termijn**
Stopzetting regeling